

Nr 70.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vägmästaren L. Jönssons änka och barn.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ahlkvist* (I: 107) och den andra inom andra kammaren av herr *Levin* (II: 115), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att den till änkefru Jönsson och hennes yngsta dotter nu utgående familjepensionen förhöjes med det belopp som med hänsyn till mannens sammanlagda långa anställningstid i det allmännas tjänst må befinnas skäligt.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att förre torvingenjören Lars Jönsson var född den 5 januari 1880 och avled den 16 mars 1944;

att han innehåft statliga förordnanden såsom torvassistent och torvingenjör under tiden 1 juli 1907—30 juni 1923 samt varit förordnad att för kommerskollegiums räkning verkställa vissa torvströundersökningar under tidsperioderna 1 juli 1923—30 juni 1924, 15 september—30 oktober 1924 och 21 mars—20 november 1925;

att han år 1927 anställdes som vägmästare i Torna vägdistrikt, från vilken anställning han den 1 februari 1943 avgick med pension;

att vägdistriktet icke ombesörjt familjepension åt Jönssons efterlevande;

att Jönsson under tiden 14 augusti 1941—3 augusti 1943 var av kommerskollegium förordnad att verkställa 68 förrättningar såsom legitimerad torvtekniker, omfattande sammanlagt 377 arbetsdagar;

att han vid sitt frånfälle efterlämnade änkan Märta Jönsson, född Olsson, som är född år 1901, samt tre barn, av vilka en son är född år 1926, dottern Arna Gunnel Larsdotter den 13 mars 1928 och dottern Görel Anita den 16 mars 1941;

att den yngsta dottern enligt läkarintyg lider av höggradigt medfött hjärtfel och är i behov av särskilt omsorgsfull vård;

samt att bouppteckningen utvisade en brist i boet å över 6 000 kronor.

Änkefru Jönssons pensionsfråga har tidigare varit föremål för statsmakternas prövning.

Sålunda väcktes vid 1945 års riksdag en motion om beredande av pension åt henne och hennes barn.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte, att Jönssons efterlevande bereddes pension genom statsverkets försorg, varvid styrelsen gav uttryck

för den uppfattningen, att även den av Jönsson fullgjorda tjänstgöringen hos vägdistriktet borde beaktas vid bestämmandet av pensionsförmånerna.

Statens pensionsanstalt åter ställde sig avvisande till motionsförslaget och anförde följande.

Ehuru statsmakterna sträckt sig ganska långt i fråga om pensionsförmåner för personal, som före vägväsendets förstatligande från och med år 1944 varit anställd hos vägdistrikt, lärer staten dock beträffande personal, vilken definitivt avgått före förstatligandet, hittills icke åtagit sig andra pensionsförpliktelser än som skulle ålegat vederbörande vägdistrikt, därest detta fått förbestå. Att pension av statsmedel skulle beredas efterlevande till den, vilken i likhet med Jönsson med rätt till tjänstepension men utan familjepensionsrätt avgått från anställningen hos vägdistrikt före vägförstatligandet, torde tidigare över huvud taget icke hava ifrågasatts. Ur principiell synpunkt synes det betänkligt om så skulle ske. Enligt pensionsanstaltens mening föreligger icke anledning för staten att träda emellan i fall, då vägdistrikten icke berett sina tidigare avgångna befattningshavare familjepensionsskydd. Skulle så ske i förevarande fall, måste utan tvivel vittgående konsekvenser befaras uppkomma. Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit kunna nämligen åtskilliga liknande fall antagas komma att inträffa framdeles. Härtill kommer att, om staten skulle sörja för familjepensionering av efterlevande till före vägväsendets förstatligande avgången personal, det med visst fog kunde göras gällande, att staten jämväl i tjänstepensionshänseende borde sörja för dylik personal, där vägdistriktet ej gjort det. På grund av vad ovan anförts finner sig statens pensionsanstalt böra avstyrka bifall till ifrågavarande motion.

Bankoutskottet anförde i utlåtande över motionen (utl. nr 27, p. 6) följande.

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, innefattar den väckta motionen ett principiellt spörsmål av stor räckvidd, enär frågor om familjepension åt efterlevande till anställningshavare eller förutvarande anställningshavare hos vägdistrikt framdeles torde kunna uppkomma i åtskilliga fall. Ett bifall till den föreliggande motionen kan därför befaras medföra vittgående konsekvenser. Med hänsyn härtill finner utskottet sig icke kunna biträda motionärernas förslag. Utskottet är av den uppfattningen, att därest staten anses böra träda emellan genom beviljande av familjepensioner åt efterlevande till här avsedd personal, detta bör ske efter prövning i ett sammanhang av frågan i hela dess vidd. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, om en dylik understödsverksamhet finnes påkallad, verkställa för frågans bedömande erforderlig utredning.

På hemställan av utskottet beslöt *1945 års riksdag* att motionen icke skulle föranleda någon åtgärd.

Därefter anhöll änkefru Jönsson hos Kungl. Maj:t om pension.

Kommerskollegium tillstyrkte utverkandet av största möjliga pension samt anförde följande.

Vid *1945 års riksdag* väcktes i motion nr 414 i andra kammaren fråga om pension åt änkefru Jönsson, varvid ärendet synes hava behandlats endast såsom avseende pension på grund av Jönssons 16-åriga anställning vid vägväsendet. Motionen avslogs av principiella skäl, vilka hade avseende enbart på anställningen som vägmästare. Jönssons arbetsinsats som torvingenjör

var emellertid av den art och tidslängd, att kollegium finner den böra utgöra grund för skäligen pensionsanspråk från hans efterlevande.

Såsom framgår av handlingarna var Jönssons bo gäldbundet samt är på grund av sjukdom den yngsta dotterns vårdnadsbehov synnerligen stort och utgör tydligen ett hinder för fru Jönssons förmåga att försörja sig och sina barn.

På grund härav och under hänvisning till den utredning, som förebragts i samband med ovannämnda motion vid innevarande års riksdag, får kollegium hemställa om åtgärds vidtagande för beredande av största möjliga pension åt fru Jönsson. Beträffande pensionens belopp får kollegium uttala, att om fortfarande principiella skäl utgöra hinder för att bevilja fru Jönsson pension jämväl på grund av mannens anställning vid vägväsendet, hela den tid, varunder han utfört torvteknikeruppdrag, synes böra tillgodoräknas som tjänstår vid beräkandet av nu förevarande familjepension.

Statskontoret tillstyrkte understöd åt yngsta dottern Görel Anita och anförde bland annat följande.

Jönssons sammanlagda anställningstid i statens tjänst uppgår till 18 år 9 månader 27 dagar. I betraktande härav och då Jönsson under anställning såsom vägmästare fullgjort arbete i det allmännas tjänst, anser statskontoret skäligt, att hans efterlevande erhålla understöd av statsmedel.

Av vad kommerskollegium i ärendet anförts framgår, att änkefru Jönsson icke är mer än 45 år gammal men att hon på grund av att hennes 4 1/2 år gamla dotter är sjuklig och i behov av särskilt omsorgsfull vård har stora svårigheter att genom eget arbete försörja sig. Med hänsyn till änkefru Jönssons ålder anser sig statskontoret likväl icke kunna tillstyrka, att understöd för närvarande beredes henne. Ämbetsverket har däremot icke något att erinra mot att sagda dotter erhåller ett årligt understöd å förslagsvis 384 kronor. Understödet torde emellertid böra givas provisorisk karaktär i avvaktan på de bestämmelser, som efter närmare utredning kunna komma att utfärdas angående familjepension åt efterlevande till anställningshavare eller förutvarande anställningshavare hos vägdistrikt.

I *proposition nr 136 till 1946 års riksdag* föreslog Kungl. Maj:t (punkt 8) riksdagen medgiva, att änkefru Jönsson och makarnas båda döttrar finge fr. o. m. den 1 april 1944 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära änkan en årlig pension av 408 kr. under sin återstående livstid, så länge hon förbleve änka, samt döttrarna vardera ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kr. t. o. m. utgången av det kalenderår, varunder de uppnådde 18 års ålder.

Departementschefen anförde härvid följande.

Med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall anser jag skäligt, att någon pension tillerkännes änkefru Jönsson. Jag finner mig dock härvid icke böra för närvarande förorda högre belopp än 408 kronor för år. Mot det av statskontoret föreslagna understödet å 384 kronor åt den yngre av de båda döttrarna har jag icke funnit anledning till erinran. Jag vill emellertid framhålla, att motsvarande understöd synes mig böra tillerkännas även den äldre dottern, som vid faderns frånfälle var 16 år gammal, för tiden intill utgången av år 1946, varunder hon fyller 18 år. Tillräcklig anledning att, på sätt statskontoret förordat, giva nu avsedda understöd provisorisk karaktär med hänsyn till eventuella bestämmelser om familjepension till efterlevande till

förutvarande anställningshavare hos vägdistrikt synes mig icke i nuvarande läge föreligga.

På hemställan av *bankouts-kottet* (utl. nr 39, p. 14) biföll 1946 års riksdag Kungl. Maj:ts förslag.

År 1948 ingav änkefru Jönsson till Kungl. Maj:t en ansökan om förhöjning av utgående pensionsförmåner.

I häröver avgivet utlåtande erinrade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om sitt tidigare utlåtande samt anförde vidare följande.

Styrelsen anser fortfarande den av Jönsson fullgjorda tjänstgöringen i vägdistriktens tjänst vara av den natur, att den i vart fall till viss del borde tagas i betraktande vid bestämmande av den till de efterlevande utgående pensionen. Styrelsen får därför för sin del tillstyrka att Kungl. Maj:t genom framställning till riksdagen utverkar, att — utan hinder av att den av bankouts-kottet vid 1945 års riksdag omförmälda utredningen icke kommit till stånd — den till änkefru Jönsson och hennes yngsta dotter nu utgående familjepension förhöjes med det belopp som med hänsyn till mannens sammanlagt mer än 30 år långa anställningstid i det allmännas tjänst må befinnas skäligt.

Statskontoret anförde följande.

Statskontoret ansluter sig för sin del till den mening, åt vilken statens pensionsanstalt i sitt förenämnda utlåtande givit uttryck. Av bankouts-kottet åsyftad prövning i större sammanhang av frågan om pension åt efterlevande till förutvarande anställningshavare hos vägdistrikt har icke kommit till stånd. Såvitt statskontoret kan finna, är det för övrigt i hög grad tveksamt, om ett hänsynstagande till mannen Jönssons anställning såsom vägmästare med nu tillämpade grunder för bestämmande av familjepensioner, som beviljas efter framställning till riksdagen, skulle leda till en förhöjning av den till änkefru Jönsson utgående pensionen. Statskontoret finner sig därför böra avstyrka den gjorda framställningen.

Änkefru Jönssons framställning föranledde icke till någon annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att Kungl. Maj:t genom beslut den 8 april 1949 tilldelade henne viss gratifikation av donationsmedel.

I den nu väckta motionen anföres till stöd för det däri väckta förslaget bl. a. följande.

Av ovannämnda proposition vid 1946 års riksdag framgick, att änkefru Jönsson var obemedlad samt att hennes yngsta dotter enligt läkarintyg led av höggradigt medfött hjärtfel och var i behov av särskilt omsorgsfull vård. Dotterns hälsotillstånd är oförändrat och medför bl. a., att hon icke kan besöka folkskola utan erhåller undervisning i hemmet, vilket medför särskilda kostnader. På grund av dotterns ohälsa har fru Jönsson ingen nämnvärd förvärvsinkomst.

Utskottet. Såsom av förestående redogörelse framgår har fru Jönssons pensionsfråga redan tidigare varit föremål för statsmakternas prövning, i det att 1946 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t tillerkänt henne en årlig pension under hennes återstående livstid; makarna Jönssons yngsta dotter, född den 16 mars 1941, har vidare jämlikt samma riksdags beslut erhållit ett årligt understöd, att utgå t. o. m. den månad, varunder hon uppnår 19 års

ålder. Vid fastställandet av förmånerna i fråga har beaktats den tid av omkring 19 år, varunder förre torvingenjören Jönsson varit anställd i statens tjänst. Däremot har hänsyn inte tagits till den tid, varunder Jönsson — före vägväsendets förstatligande — åren 1927—1943 innehaft anställning hos vägdistrikt. Ett hänsynstagande till denna senare tjänstgöring har nämligen — vilket även framgår av vad statens pensionsanstalt och statskontoret anfört — befarats medföra vittgående konsekvenser. En av bankoutskottet vid 1946 års riksdag åsyftad prövning i ett större sammanhang av frågan om pension åt efterlevande till förutvarande anställningshavare hos vägdistrikt har inte heller kommit till stånd. Här må anmärkas, att enligt vad som framgår av statskontorets ovan intagna yttrande ämbetsverket uttalat tvekan, huruvida ett hänsynstagande till Jönssons anställning som vägmästare med nu tillämpade grunder för bestämmande av familjepensioner, som beviljas efter framställning till riksdagen, över huvud taget skulle leda till en förhöjning av den till fru Jönsson utgående pensionen. — Enligt vad utskottet inhämtat från statskontoret uppgår fru Jönssons pensionsförmåner, inklusive rörliga tilläggsförmåner, för närvarande till 113 kronor 89 öre i månaden, samt dotterns understödsförmåner, inklusive rörliga förmåner, till 107 kronor 35 öre i månaden eller således sammanlagt 221 kronor 24 öre per månad.

Av den lämnade redogörelsen framgår vidare, att en av fru Jönsson år 1948 hos Kungl. Maj:t gjord ansökan om förhöjning av utgående pensionsförmåner av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall.

Emellertid har, enligt vad utskottet inhämtat från civildepartementet, fru Jönsson under de senaste åren erhållit tillskott till sin pension i form av utdelning från de s. k. Filéenska donationsfonderna. Gratifikationsbeloppen har under de tre senaste åren utgjort respektive 350, 350 och 450 kronor. Enligt vad utskottet erfarit, torde fru Jönsson kunna påräkna att även i fortsättningen, i vart fall så länge dotterns sjukdomstillstånd varar, erhålla understöd från ifrågavarande fondmedel med belopp inte understigande 450 kronor om året. Med beaktande härav och av vad i ärendet i övrigt förekommit finner sig utskottet inte kunna tillstyrka någon åtgärd i de nu väckta motionernas syfte utan hemställer,

att motionerna I: 107 och II: 115 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 6 april 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsgård, Leander, Gillström, fröken Andersson, herrar Näsström, Pålsson, Hesselbom, Gustaf Andersson, Einar Persson, Boman och Sunne; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Bergström, Ståhl, Lindholm, Åkerström, fröken Elmén, herrar Petterson i Degerfors, Onsjö, Nihlfors, Gustafsson i Stockholm, Birke, Löfroth, Almgren och Svensson i Stenkyrka.